

"ונתן אהרן על שני השעירים גורלות"

ביאור נשגב של ה"משך חכמה" הפותח פתח
להאיר באור בהיר המושג של שני השעיריםעל איזה סוג עוונות ופשעים
כיפרו שני השעירים

אך מעבר לכל השאלות הללו, מוטלת עלינו החובה להבין ולהשכיל, לשם מה צוה הקב"ה להביא שני שעירי חטאת לכפר על עוונות ישראל, שהרי מאחר שאהרן הכהן כבר הקריב את השעיר לה', והביא בכך כפרה על עוונות ישראל, כמו שכתוב: "וכיפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם", לשם מה סמך את ידיו על ראש השעיר המשתלח: "והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם", על אילו פשעים מכפר השעיר אשר עלה בגורל לה', ועל אילו פשעים מכפר השעיר המשתלח.

והנה רש"י מביא בשם ה"תורת כהנים" ביאור ענין הכפרה של השעיר לה': "מטומאות בני ישראל, על הנכנסין למקדש בטומאה ולא נודע להם בסוף, שנאמר לכל חטאתם וחטאת הוא שוגג. ומפשעיהם, אף הנכנסין מזיד בטומאה". לפי זה מבואר כי השעיר אשר עלה עליו הגורל לה', כיפר רק על מי שנכנס בטומאה לבית המקדש, ואילו השעיר המשתלח כיפר על כל שאר עבירות הקלות והחמורות.

אמנם כל משכיל יבין שענין זה עדיין צריך ביאור, כי מאחר שהשעיר המשתלח כיפר על כל עוונות בית ישראל מהקלים עד החמורים, לשם מה צוה הקב"ה להביא קרבן מיוחד, רק כדי לכפר על מי שנכנס למקדש בטומאה בין בשוגג ובין במזיד.

ואם בענין שני השעירים קא עסקינן, ראוי לבאר גם כן מה ששינינו במשנה חידוש גדול (יומא סב.): "שני שעירי יום הכפורים מצוותן שיהיו שניהן שווין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד". וצריך ביאור להבין בדרך עבודה השווה לכל נפש, מהו הטעם ששני השעירים צריכים להיות שווים בכל דבר,

זה מכנה אותם הכתוב: "שני שעירי עזים לחטאת", אולם הר גדול ותהום רבה מפרידים בין שני השעירים, כי את השעיר אשר עלה עליו הגורל ה', הקריב הכהן הגדול על המזבח, והזה את דמו בקדשי הקדשים, כמו שכתוב (שם טו): "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרוכת... והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת, וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם".

אך לעומת זה השעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל לא הוקרב כלל בבית המקדש, אלא נשלח על ידי שליח להתגלגל מראש ההר במדבר, כמו שכתוב (שם כא): "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי, והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם, ונתן אותם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה, ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר".

וצריך ביאור, מאחר ששני השעירים באים לכפר על עוונות ישראל, מדוע הקריבו רק שעיר אחד בבית המקדש, ואילו את השעיר השני לא הקריבו כלל, אלא נשלח לעזאזל המדברה להפיל אותו מצוק ההר, עד כדי כך שלא הצליח אפילו להגיע שלם עד למטה, כמו ששינינו במשנה (יומא טז.): "ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד, ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברים".

עוד ראוי להתבונן על ההבדל הנוסף שמצינו בין השעיר לה' ובין השעיר המשתלח, כי אהרן הכהן נצטווה לסמוך את ידיו רק על ראש השעיר המשתלח ולהתוודות עליו כל עוונות בית ישראל, אבל על ראש השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' לא סמך את ידיו ולא התוודה עליו, אלא הקריב אותו לשם כפרה על פשעי ישראל לכל חטאתם.

בפרשתנו פרשת אחרי-מות אנו למדים על עבודת הקודש של הכהן הגדול ביום הכיפורים, להביא כפרה על כל החטאים העוונות והפשעים של ישראל. ידוע מה ששינינו בגמרא (מנחות קי.): "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם". נמצא לפי זה כי אפילו בזמן הזה בגלות שאין לנו בית המקדש, אנו יכולים על ידי עסק התורה בעבודת יום הכיפורים לזכות לכפרת עוונות כמו ביום הכיפורים עצמו.

הנה כי כן דבר בעתו מה טוב, להתבונן על עבודת הכהן הגדול עם שני שעירי החטאת של ישראל, שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל שנקרא "שעיר המשתלח". התבוננות זו יש לה חשיבות מיוחדת במה שנוגע לשעיר המשתלח, שהיה מכפר על כל העבירות מהקלות עד החמורות שבחמורות, כמו ששינינו במשנה (שבועות ב:): "על שאר עבירות שבתורה, הקלות והחמורות, הזדונות והשגגות, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין, שעיר המשתלח מכפר". ובכן הנה הם הכתובים בענין שני השעירים (ויקרא טז-ה):

"ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת... ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת, והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה". ופירש רש"י: "עזאזל הוא הר עז וקשה, צוק גבוה".

הר גדול ותהום רבה מפרידים
בין שני השעירים

כאשר נתבונן בהמשך הכתובים נראה, כי אמנם שני השעירים תכליתם להביא כפרה על החטאים והפשעים של ישראל, שהרי מטעם

**משך חכמה: ביום הכיפורים צריך כפרה על שני ראשי עבירות,
על חטא העגל ועל חטא מכירת יוסף**

**חטא העגל הוא שורש לעבירות שבין אדם למקום,
חטא מכירת יוסף הוא שורש לעבירות שבין אדם לחבירו**

**שם ביאור הנוסח: "כי אתה סלחן לישראל", על חטא העגל,
"ומחלן לשבטי ישורון", על חטא מכירת יוסף**

**שם: העבודה ביום הכיפורים בהיכל ובקדשי הקדשים,
שהם חלקו של בנימין שלא היה לו חלק במכירת יוסף**

"ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת, מלמד שאמר לו משה לאהרן, אהרן אחי אף על פי שנתרצה המקום לכפר על עונותיך, צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שלח דורון לפניך עד שלא תיכנס למקדש, שמא ישנאך בביאתך למקדש, ושמא תאמר אין צריך כפרה אלא אני, והלא אף ישראל צריכים כפרה, שנאמר ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת, וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן [שלא נצטוו להביא שעיר לחטאת], אלא אמר להם [משה לישראל], אתם יש בידכם בתחילה ויש בידכם בסוף, יש בידכם בתחילה וישחטו שעיר עזים, ויש בידכם בסוף עשו להם עגל מסכה, יבוא שעיר עזים ויכפר על מעשה עזים, יבוא עגל ויכפר על מעשה עגל".

ותמהו המפרשים הלא אהרן שהיה משבט לוי היה גם כן צריך כפרה על מכירת יוסף, שהרי שמעון ולוי היו בעצה אחת במכירת יוסף. ונראה ליישב כי אהרן כבר תיקן חטא זה במה שהסכים להיות לפה למשה, כמו שהעיד עליו הקב"ה כששלח את משה להוציא את ישראל ממצרים (שמות ד-ז): "וראך ושמוח בלבך". ופירש רש"י: "לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה". זאת ועוד שנינו במשנה (אבות פ"א מ"ב): "הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום". לכן לא היה צריך תיקון לחטא מכירת יוסף כי אם לחטא העגל.

בכל אופן למדנו מדברי ה"תורת כהנים", כי מטעם זה צוה הקב"ה לקחת לישראל שעיר לחטאת ועגל לעולה, שעיר לחטאת כדי לכפר על חטא מכירת יוסף שהיה על ידי ששחטו שעיר עזים וטבלו את כתונתו בדמו, ועגל לעולה כדי לכפר על חטא העגל. הרי לנו דברים ברורים כי כבר בחנוכת המשכן נצטווה אהרן להביא כפרה לישראל על שני ראשי העוונות, חטא

נמצינו למדים מזה יסוד גדול, כי כאשר יש בישראל ח"ו חטא במצוות שבין אדם למקום, כי אז מתעורר על ידי זה חטא העגל שהיה גם כן בין אדם למקום, ואם יש בישראל ח"ו עבירות בין אדם לחבירו, מתעורר על ידי זה חטא מכירת יוסף שהיה גם כן בין אדם לחבירו. נמצא כי שני החטאים הללו – חטא העגל וחטא מכירת יוסף, הם הציר המרכזי של כל החטאים המתחלקים לשני חלקים, בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.

והנה ביום הכיפורים צוה הקב"ה להמשיך כפרה על שני החטאים הללו, על חטא העגל שהוא שורש כל העבירות בין אדם למקום, ועל חטא מכירת יוסף שהוא שורש כל העבירות בין אדם לחבירו, כמו ששנינו במשנה (יומא פה): "עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו".

על פי האמור מבאר ה"משך חכמה" בדרך נפלא, מה ששנינו בגמרא (יומא מב.) כי החבל של השעיר המשתלח שקשרו בין קרניו היה משקל שני סלעים, על פי המבואר בגמרא (שבת י:): "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף [כתונת הפסים] יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". הנה כי כן מטעם זה קשרו את השעיר המשתלח עם חבל שמשקלו שני סלעים, כדי לכפר על חטא מכירת יוסף שהיה בגלל שני סלעים.

ויש להעיר כי מצינו מקור נפלא לרעיון הנשגב של ה"משך חכמה" ממה שכתוב בפרשת שמיני בחנוכת המשכן (ויקרא ט-כ): "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והקרב לפני ה', ואל בני ישראל תדבר לאמר, קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעולה". דרשו על כך ב"תורת כהנים":

כאשר למעשה אחד מהם הוא שעיר לה' והשני הוא שעיר לעזאזל.

חידוש נפלא של ה"משך חכמה"

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי יסוד נפלא שלמדנו ממשנתו המאירה של ה"משך חכמה" בפרשתנו (ויקרא ט-ז), שמפרש מה שתיקנו חכמינו ז"ל (ברכה האמצעית שחרית ומוסף ביום הכיפורים): "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור". וצריך ביאור להבין כפל הלשון: "סלחן לישראל", "ומחלן לשבטי ישורון". זאת ועוד, שלא מצינו בכל התפלה ביטוי כזה: "שבטי ישורון".

ומבאר הענין כמין חומר על פי מה ששנינו בגמרא (ראש השנה כו.): "מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור". ענין זה מפורש יותר בתלמוד ירושלמי (יומא לה.): "מפני מה אינו משמש בבגדי זהב... אמר רבי לוי, שאין קטיגור נעשה סניגור, אתמול כתיב בהם (שמות לב-לא) ויעשו להם אלהי זהב, ועכשיו הוא עומד ומשמש בבגדי זהב".

והביאור בזה על פי מה שכתוב (שמות לב-ד): "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם". ופירש רש"י: "תמיד כשאפקוד עליהם עוונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העוון הזה עם שאר העוונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עוון העגל". לכן אסור לכהן גדול לשמש בבגדי זהב בקדשי הקדשים, כדי שלא להזכיר חטא העגל שמתעורר בכל דור.

אמנם ראוי לדעת כי כשם שחטא העגל מתעורר בכל דור ודור, כך החטא של מכירת יוסף ששורשו מצד שנאת אחים מתעורר בכל דור ודור, כמבואר במדרש שוחר טוב (משלי א ד"ה כל הון): "אמר רבי יהושע בן לוי, לא נמשכו עשרה הרוגי מלכות אלא בחטא מכירתו של יוסף. רבי אבין אומר, בכל דור עדיין החטא קיים".

**חטא העגל בין אדם למקום,
מכירת יוסף בין אדם לחבירו**

והנה בגמרא (ברכות ז.) הקשו סתירה בין הכתובים, כי כתוב אחד אומר (שמות כ-ה): "פוקד עון אבות על בנים", וכתוב אחד אומר (דברים כד-ז): "ובנים לא יומתו על אבות". ומתרגמים: "הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בדיהם", פוקד הקב"ה עון אבות על בנים, "הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בדיהם", אין הקב"ה ממת בנים על עון אבותיהם.

נעלה. ונפתח לבאר הטעם שצוה הקב"ה להביא שני שעירים לחטאת, שעיר אחד לה' להקריב על המזבח, ולזרוק את דמו לפני הכפורת בקדשי הקדשים, ושעיר אחד לעזאזל לשלוח אותו המדברה.

וכבר שאלנו מדוע צוה הקב"ה לקחת שני שעירים, ולא היה מספיק להביא שעיר אחד לחטאת לה' לכפר על כל העוונות. אך לפי דברי ה"משך חכמה" הענין הוא נפלא, כי בכוונה תחילה חילק הקב"ה את כפרת העוונות לשני שעירי החטאת, כי השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' תכליתו לכפר על עוונות שבין אדם למקום, ואילו השעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל תכליתו לכפר על עוונות שבין אדם לחבירו.

יומתק להבין לפי זה הטעם שהקריב הכהן גדול את השעיר לה' על המזבח, וזרק את דמו בקדשי הקדשים שהקב"ה משרה שם שכינתו, כי מאחר שתכליתו להביא כפרה על העוונות שבין אדם למקום, לכן ראוי להביאו דורון לפני הקב"ה במקום שהוא משרה שם את שכינתו, ולבקש ממנו רחמים שיסלח לנו על שחטאנו לפניו. וזהו שפירש רש"י בשם ה"תורת כהנים", שהשעיר לה' היה מכפר: "על הנכנסין למקדש בטומאה", רמזו בזה שעבר על מצוות שבין אדם למקום לעשות מעשה שאסור לעשותו, שהרי זה נחשב כאילו נכנס במקום קדוש בטומאה.

אך לעומת זה את השעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל, שבא לכפר על עבירות שבין אדם לחבירו, לא היה אפשר להקריב על המזבח בהיכל ולזרוק דמו בקדשי הקדשים שהיו בחלקו של בנימין, כי מאחר שלא היה לו חלק ונחלה במכירת יוסף אי אפשר להביא שם כפרה על חטא מכירת יוסף, כי במקום רחמים יתעורר עליהם הדין שלא ריחמו על יוסף.

לכן צוה הקב"ה שלא להקריבו בבית המקדש בחלקו של בנימין אלא לשלוח אותו לעזאזל המדברה, כי שנאת אחים אין מקומה במקום קדוש כי אם במדבר שממה, והרי זה מתאים להפליא עם דברי ה"משך חכמה", כי מטעם זה קשרו את השעיר עם חבל במשקל שני סלעים, לכפר על חטא מכירת יוסף שהיה בגלל הכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף במילת משקל שני סלעים.

על פי האמור נשכיל להבין מה שצוה הקב"ה לגלגל את השעיר המשתלח מהר גבוה, כפי ששינו במשנה הנ"ל: "ודחפו לאחוריו והוא

שעיר לה' מכפר על עבירות שבין אדם למקום, לכן הקריבו אותו לפני ה' בבית המקדש וזרקו דמו בקדשי הקדשים

שעיר המשתלח מכפר על חטא מכירת יוסף, לכן לא הקריבו אותו על המזבח בחלקו של בנימין

שני השעירים היו שווים במראה בקומה ובדמים, לרמז שהמצוות בין אדם לחבירו חשובות כמצוות שבין אדם למקום

הרה"ק מקמארנא זי"ע: "ואהב"ת א"ת הוי"ה אלהי"ך" בגימטריא "ואהב"ת לרע"ך כמו"ך אנ"י הוי"ה"

"מפני מה זכה בנימן שתשרה שכינה בחלקו, כל השבטים היו במכירתו של יוסף ובנימן לא היה במכירתו של יוסף. אמר הקב"ה, אני אומר לאלו שיבנו בית הבחירה, לא כשיהיו מתפללים לפני, איני מבקש עליהם רחמים, איני משרה שכינתי בחלקם, שלא היו רחמנים על אחיהם".

על פי האמור הוא מוסיף לבאר הטעם שלא נכנס הכהן הגדול בקדשי הקדשים עם החושן, שכל שמות השבטים היו חקוקים עליו, ולכאורה מאחר שכתוב (שמות כח-כט): "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבואו אל הקודש לזכרון לפני ה' תמיד". אם כן היה לו להיכנס עם שמותם לקדשי הקדשים. אך הטעם לכך הוא, כי מאחר שהם לא ריחמו על יוסף, הרי יתעורר על כך קטרוג שאין ראוי לרחם עליהם.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין, מה שתיקנו בתפילת יום הכיפורים: "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור", כפי שמבאר ה"משך חכמה" בלשון קדשו:

"וזוה שאמרו, כי אתה סלחן לישראל, היינו על כל החטאים שבין אדם למקום, שהרושם הוא משורש העגל, שנאמר (שמות לב-ד) אלה אלקיך ישראל, ושם נאמר (במדבר יד-ב) סלחתי כדברך, ומחלן לשבטי ישורון, הוא על חטאים שבין אדם לחבירו, ששורש שלהן הוא מחטא מכירת יוסף שחטאו שבטי ישורון".

שעיר לה', כפרה בין אדם למקום שעיר המשתלח, בין אדם לחבירו

כעבדא קמיה מאריה רחש לבי דבר טוב, להשלים מה שהבליע ה"משך חכמה" בין שורותיו, בבחינת (שיר השירים ד-א): "דבש וחלב תחת לשונך", כי על פי דבריו הקדושים יפתח לנו פתח לבאר כל הענין של שני השעירים בדרך

מכירת יוסף שהוא שורש לכל העבירות שבין אדם לחבירו, וחטא העגל שהוא שורש לכל העבירות שבין אדם למקום.

הכפרה בחלקו של בנימין שלא היה חלק במכירת יוסף

בדרך זו ממשיך ה"משך חכמה" במסעו המופלא, לבאר הטעם שעיקר עבודתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים להמשיך כפרה על כל עוונות בית ישראל, הן על עבירות שבין אדם למקום והן על עבירות שבין אדם לחבירו, לא היה אלא בהיכל שהקריב שם את הקרבנות על המזבח שהיה בהיכל, וגם בקדשי הקדשים שהקטיר שם את הקטורת לפני ולפנים, על פי מה ששינו בגמרא (יומא יב): "תניא מה היה בחלקו של יהודה, הר הבית הלשכות והעזרות, ומה היה בחלקו של בנימין, אולם והיכל ובית קדשי הקדשים".

על כן לא היה הכהן גדול יכול להמשיך כפרה לישראל, רק על ידי העבודה בהיכל ובקדשי הקדשים שהם חלקו של בנימין, שלא היה לו שום חלק ונחלה בחטא מכירת יוסף, אבל בעזרה שהוא חלקו של יהודה שיעץ לאחיו למכור את יוסף, לא היה אפשר להמשיך משם כפרה כי אין קטיגור נעשה סניגור, כמו ששינו בגמרא (סנהדרין ו):

"רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה, שנאמר (בראשית לו-כז) ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו, וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר (תהלים יג) ובוצע ברך ניאץ ה". ופירש רש"י: "שהיה לו לומר נחזירנו לאבינו, אחרי שהיו דבריו נשמעין לאחיו".

ה"משך חכמה" מביא ראייה לכך ממה שמצינו מאמר נורא בספרי (פרשת וזאת הברכה בברכת משה לשבט בנימין):

בגימטריא בדיוק כמצות אהבת ישראל בפסוק (ויקרא יט-ח): "ואהבת לרעך כמוך אני הוי"ה", להורות שאין להבדיל בין אהבת ה' שהן המצוות שבין אדם למקום, לאהבת ישראל שהן מצוות שבין אדם לחבירו.

הגה"ק ה"חפץ חיים" בספר "שמירת הלשון" (חלק ב פרק כז) מבאר בזה מה שכתוב בפרשת כי תשא (שמות לא-יח): "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדות לחת אבן כתובים באצבע אלקים", ופירש רש"י: "לחת כתיב (חסר ו) שהיו שתיהן שוות". ומקור הדבר במדרש (שמו"ר מא-ו): "לחת כתיב לא זו גדולה מזו".

וביאר על פי מה שכתב הרמב"ן פרשת יתרו (שמות כ-ג) כי שני הלוחות מתחלקים לשתי מערכות, חמש דברות בלוח הראשון הן מצוות שבין אדם למקום: "אנכי ה' אלקיך", "לא יהיה לך אלהים אחרים", "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא", "זכור את יום השבת לקדשו", "כבד את אביך ואת אמך". לעומת זה חמש דברות בלוח השני הן מצוות שבין אדם לחבירו: "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנוב", "לא תענה ברעך עד שקר", "לא תחמוד בית רעך".

והנה יש בני אדם המדקדקים בלוח הימני, לקיים המצוות שבין אדם למקום בהידור גדול, ואילו בלוח השמאלי במצוות שבין אדם לחבירו, הם מזלזלים לדבר לשון הרע ואינם נזהרים בענייני כספים. וכן להיפך יש הזהירים מאד במצוות שבין אדם לחבירו, לתת צדקה ביד רחבה ולסייע לכל נצרך, אבל אינם שמים על לב להיזהר במצוות שבין אדם למקום, לכן כתוב "לחת אבן" בלשון יחיד, "שהיו שתיהן שוות", שצריך לדקדק לקיים כל המצוות הן בין אדם למקום הן בין אדם לחבירו בלי שום הבדל.

הנה כי כן מטעם זה: "שני שעירי יום הכפורים מצוותן שיהיו שניהן שווין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד", ללמדנו ששתיהן שוות בעיני הקב"ה בלי שום הבדל, הן השעיר לה' שכיפר על המצוות שבין אדם למקום, והן השעיר המשתלח שכיפר על מצוות שבין אדם לחבירו.

שבין אדם למקום, אולם הלא ידוע מה שכתוב בעבודה זרה (דברים יב-ב): "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים". ודרשו מכאן בגמרא (עבודה זרה מה): כי העוקר עבודה זרה: "צריך לשרש אחריה". ופירש ה"מאור ושמש" (פרשת ראה שם) שרמזו בכך, כי כדי לעקור את העבודה זרה צריך לשרש אחריה, למצוא השורש של המדות הרעות שהיא מדת הגאווה שחשובה כעבודה זרה, כמבואר בגמרא (סוטה ד:): "כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים".

נמצא לפי זה, כי כל זמן שלא הביאו קרבן כפרה על העבירות שבין אדם לחבירו, עדיין לא הושלם התיקון לעבירות שבין אדם למקום, כי בנקל יחזור לעבור על כל עבירות שבתורה ח"ו, לכן התחכם הקב"ה בחכמתו שאין לה סוף, לצוות להביא שעיר אחד לעזאזל לכפר על עבירות שבין אדם לחבירו, על ידי שמגלגלים אותו מהר גבוה לרמז על שבירת מדת הגאווה שבאדם, ורק אז זוכים ישראל לכפרה על כל העוונות החמורים.

על פי האמור הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה מה שצוה הקב"ה דוקא אצל השעיר המשתלח: "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי, והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם". כי מאחר ששעיר זה כיפר בעיקר על עוונות שבין אדם לחבירו ששורשם במדת הגאווה, לכן דוקא אהרן הכהן שלא היה בלבו שמץ של גאווה, כפי שנאמר עליו: "וראך ושמח בלבבו". זאת ועוד שהיה: "אוהב שלום ורודף שלום", לו נאה ולו יאה לסמוך את שתי ידיו הקדושות על ראש השעיר המשתלח, כדי לכפר על עבירות כל ישראל בין אדם לחבירו.

שני השעירים שווים בין אדם למקום ובין אדם לחבירו

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה ששנינו במשנה הנ"ל: "שני שעירי יום הכפורים מצוותן שיהיו שניהן שווין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד", על פי מה שכתב הרה"ק מהרי"א מקאמארנא זי"ע ב"זהר חי" (שמות חלק ב דף קסד) רמז נפלא, כי מצות אהבת ה' בפסוק (דברים ו-ד): "ואהבת את הוי"ה אלהיך",

מתגלגל ויורד, ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברים". כדי לרמז בכך כי כל העבירות שבין אדם לחבירו שורשן במדת הגאווה שבאדם שנמשלה להר גבוה, כמבואר בגמרא (סוטה ה:): "אמר רבי יוסף, לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני". לכן דחפו אותו מן ההר עד שנעשה איברים איברים, ללמדנו שמדת הגאווה הורסת כל חלקה טובה באדם, כי יפול הנופל ממנו ויהרוס את כל איבריו.

עבירות שבין אדם לחבירו שורש לעבירות שבין אדם למקום

אך לכאורה מצינו סתירה לרעיון נכבד זה ממה ששנינו במשנה (שבועות ב:): הנ"ל, כי השעיר המשתלח היה מכפר על כל העוונות: "הקלות והחמורות, הזדונות והשגגות, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין", ואיך זה מתאים עם מה שביארנו, כי השעיר המשתלח מכפר בעיקר על עבירות שבין אדם לחבירו.

אולם הביאור על כך הוא, כי מדת הגאווה שהיא השורש לכל העבירות שבין אדם לחבירו, היא גם כן שורש לכל העבירות שבין אדם למקום, כמו שמצינו דברים נוראים על כך היורדים עד חדרי בטן, ב"שערי קדושה" לרבינו חיים וויטאל (חלק ב שער ד), והנה הדברים בלשון קדשו:

"הגאווה היא שורש להרבה עבירות, אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו, כי גורם להזיק לחבירו ולשנאתו ולדבר לשון הרע עליו, וכאלה רבות, ואם בינו למקום, שכן כתיב (דברים ח-ד) ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך, ואמרו רבותינו ז"ל (סוטה ה:): כל שיש בו גסות הרוח נקרא תועבה, שנאמר (משלי טז-ה) תועבת ה' כל גבה לב.

ואמרו (שם) בשמתא מאן דאית ביה, וראוי לגדעו כאשירה, ואין עפרו ננער, ושכינה מיללת עליו, ושקול כעובד עבודה זרה וככופר בעיקר, וכאילו בא על כל העריות כולם, וכאילו בנה במה, ואפילו שיקנה להקב"ה שמים וארץ כאברהם אבינו, שלא ינקה מדינה של גהינם, וסופו מתמעט ונאסף מן העולם שלא בזמנו".

מעתה, הן אמת שהשעיר לה' שהקריבו בבית המקדש, היה קרבן כפרה על כל העוונות

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com